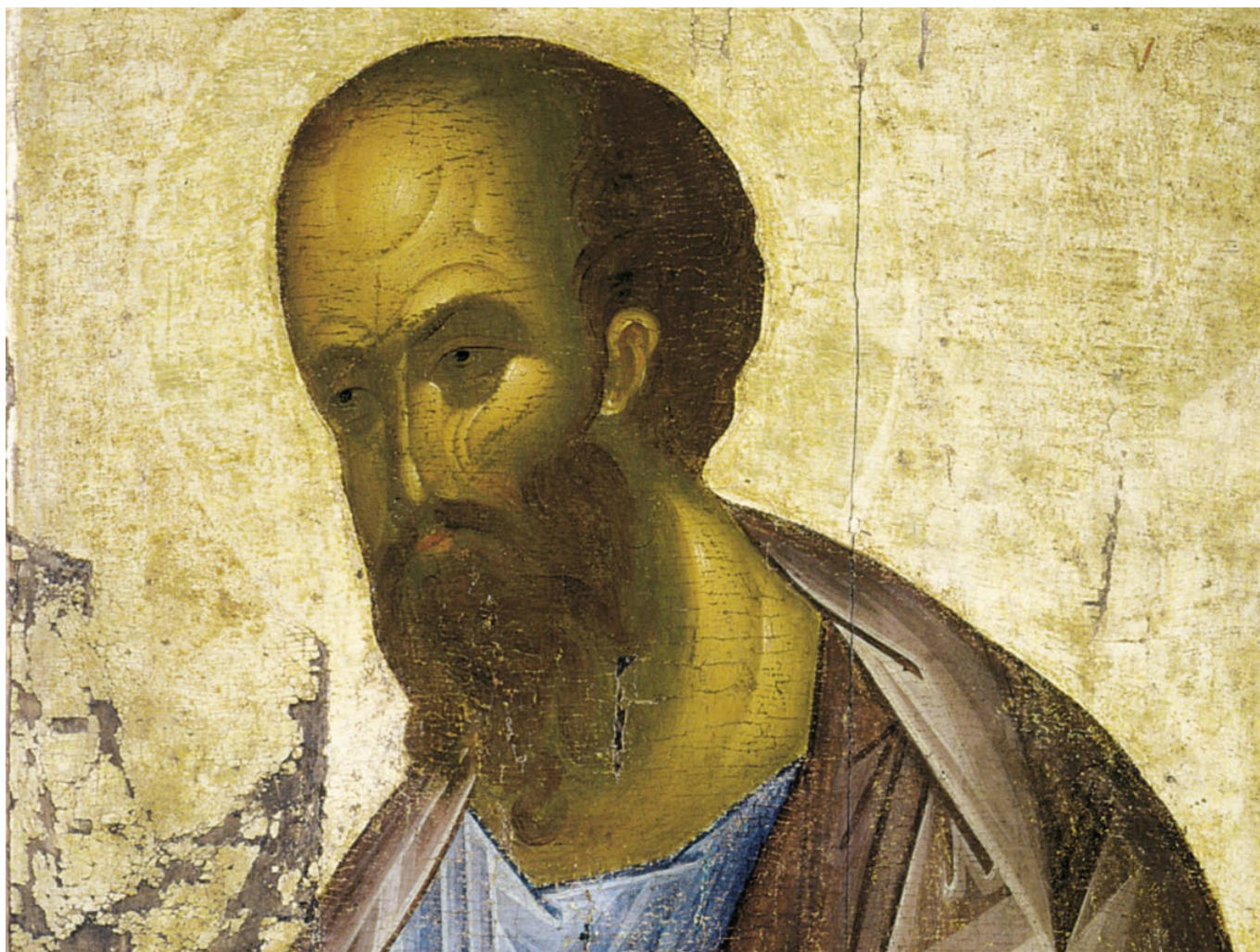

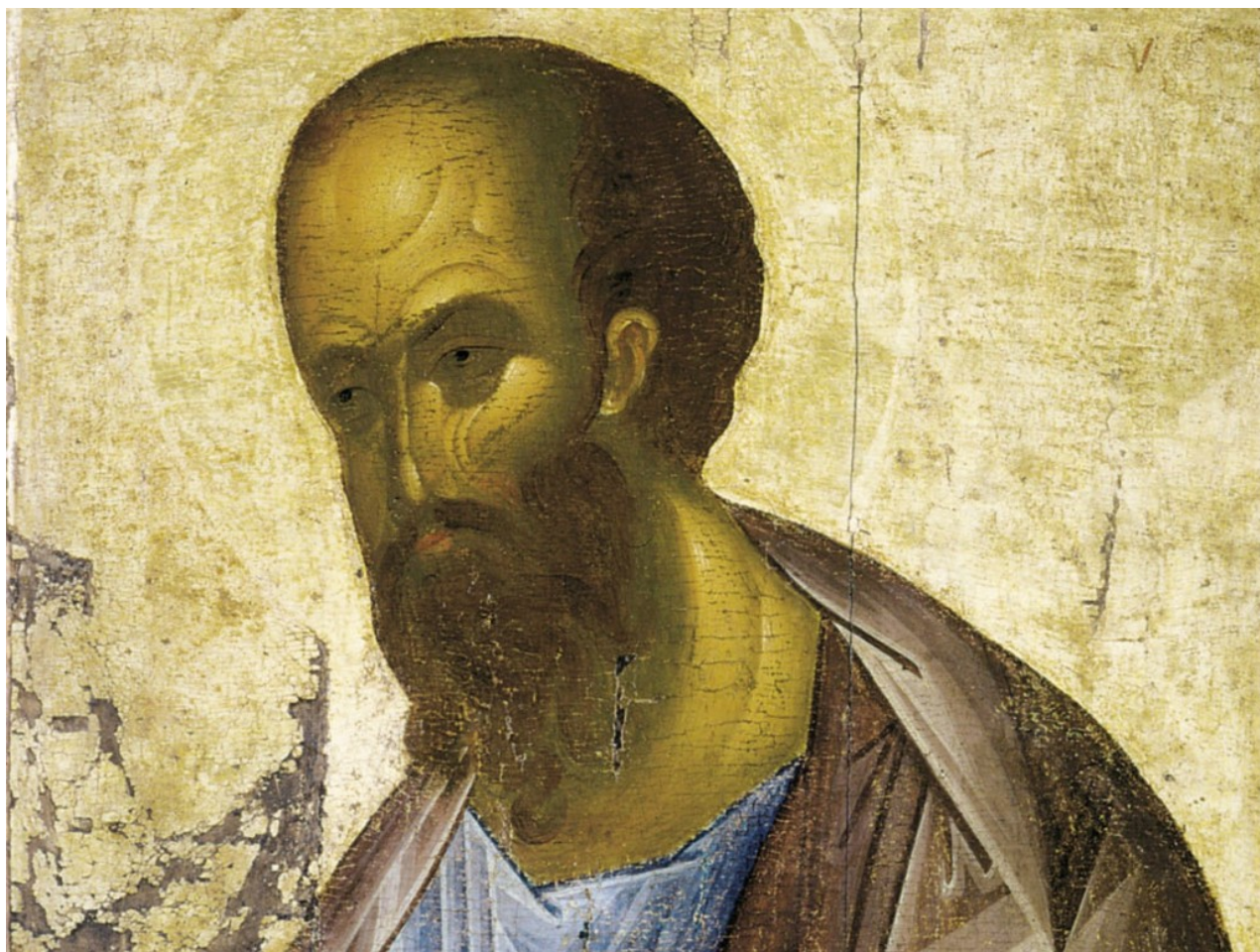
23 Μαΐου 2012

Ο Απόστολος Παύλος και η ελληνική κοινωνία. Παρελθόν-παρόν-μέλλον

Ορθοδοξία / Μορφές

Ιωάννης Καραβιδόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Ερμηνείας της Καινής Διαθήκης, Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Στα μέσα του 1ου μ.Χ. αιώνα με το περί Χριστού κήρυγμα του Απ. Παύλου αρχίζει να συντελείται μια σημαντική αλλαγή μέσα στον Ελληνορωμαϊκό κόσμο. Ιδιαίτερα ενοχλημένοι οι Ιουδαίοι της Θεσσαλονίκης από τη δράση του Απ. Παύλου και των συνεργατών του ξεσηκώνουν τον όχλο δημιουργώντας ταραχές στην κοινωνία της πόλης και στη συνέχεια βοούν προς τους πολιτάρχες: «οι την οικουμένη αναστατώσαντες ούτοι και ενθάδε πάρεισιν, ...ούτοι πάντες απέναντι των δογμάτων Καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα έτερον λέγοντες είναι Ιησού» (Πράξ. 17, 6). Χωρίς να το γνωρίζουν διαπιστώνουν με τη φράση αυτή την συντελούμενη και επερχόμενη σημαντική αλλαγή στην οικουμένη που καταλήγει στην εκ βάθρων μεταμόρφωσή της.

Αυτήν τη ριζική μεταμόρφωση ευαγγελίζεται ο Απ. Παύλος με όσα λέγει στο κήρυγμά του για την εν Χριστώ λύτρωση του ανθρώπου και για την ευθύνη του έναντι του συνανθρώπου μέσα στην κοινωνία. Με πολλή συντομία και σχεδόν επιγραμματικά σε τρία σημεία μπορούμε να συνοψίσουμε την επίδραση του Παύλειου μηνύματος στην κοινωνία της εποχής του.

1. Σε αντίθεση με τη θεωρητική και ανθρωποκεντρική ελευθερία των Στωϊκών

φιλοσόφων που κυριαρχούν στην εποχή του ο Απ. Παύλος προβάλλει την εν Χριστώ ελευθερία, την ελευθερία που απορρέει από το ιστορικό γεγονός του σταυρού και της ανάστασης του Χριστού. Μια ελευθερία που δεν υπάρχει στην εσωτερική φύση του ανθρώπου, αλλά προσφέρεται ως δωρεά του Θεού. Η αστοχία του ανθρώπου να βρει λύσεις στα προβλήματά του στηριζόμενος μόνο στις δικές του εσωτερικές δυνάμεις, αυτό δηλ. που στη θεολογική γλώσσα ονομάζουμε «αμαρτία», κατέστησε αναγκαία την ιστορική επέμβαση του Θεού μέσα στον κόσμο στο πρόσωπο του Χριστού. Η ελευθερία συνεπώς αποτελεί προσφορά του Θεού εν Χριστώ προς τον κόσμο. Η ελευθερία ωστόσο που διακηρύσσει ο Παύλος δεν είναι μόνο δώρο του Θεού αλλά συνεπάγεται και την ανταπόκριση του ανθρώπου, την ευθύνη του έναντι της κοινωνίας και έναντι της φύσης.

2. Σε αντίθεση με την απέλπιδα μύηση κατά την εποχή του Παύλου σε διάφορες μυστηριακές λατρείες, η οποία δεν είχε καμία ηθική επίπτωση στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, ο Παύλος προβάλλει τη μύησή του στο κατ' εξοχήν μυστήριο, που είναι «Τό μυστήριο του Χριστού» (Εφεσ. 3,4), το «χρόνοις αιωνίοις σεσιγημένον μυστήριο» που φανερώθηκε τώρα (Ρωμ. 13,24), «μυστήριο» που δεν συντελείται στις κρυμμένες από τα μάτια των βεβήλων μυσείς αλλά εισέρχεται στο φωτεινό δρόμο της ιστορίας και δεν προορίζεται για τους λίγους αλλά για όλους τους ανθρώπους, γιατί το μήνυμα του Ευαγγελίου έχει οικουμενικές διαστάσεις και πρέπει να φτάσει «έως εσχάτου της γης».

3. Ειρήνη και ασφάλεια επαγγέλλονται οι ρωμαίοι αυτοκράτορες, «όταν (όμως) λέγωσιν ειρήνη και ασφάλεια, τότε αιφνίδιος αυτοίς εφίσταται όλεθρος» (Θεσ. 5, 3), παρατηρεί ο Παύλος, υπαινισσόμενος ίσως τη διατυμπανιζόμενη αλλά μη πραγματοποιούμενη Pax Romana και Securitas των ρωμαίων Καισάρων.

Πολλοί ιστορικοί παραλληλίζουν τον πρώτο χριστιανικό αιώνα με τη δική μας εποχή, ιδιαίτερα σε θέματα ελευθερίας και ευθύνης, μύησης σε διάφορες λατρείες και αυτοκρατορικής λατρείας που συνοδεύεται από την Pax Romana, η οποία φέρει σήμερα επιθετικό προσδιορισμό άλλης μεγάλης δύναμης. Θα προσθέσω και ένα ακόμη σημείο παραλληλισμού. Γίνεται πολύς λόγος σήμερα για την παγκοσμιοποίηση, όχι μόνο σε επίπεδο οικονομικό αλλά και πολιτιστικό και σε πολλά άλλα επίπεδα. Στον πρώτον αιώνα η ανάπτυξη και διάδοση του χριστιανισμού γίνεται μέσα σ' ένα πλαίσιο, τηρουμένων βέβαια των αναλογιών, ρωμαϊκής παγκοσμιοποίησης με το ελληνικό πολιτιστικό μοντέλο και με ενιαία γλώσσα, την ελληνική, με λατρευτικές ενοποιήσεις και διοικητική οργάνωση. Ο Απ. Παύλος δεν συζήτησε ποτέ με τους συνεργάτες του εάν η παγκοσμιοποίηση των ημερών του είναι αναστρέψιμη η όχι πορεία. Σκέφτηκε μόνο να αξιοποιήσει τα προσφερόμενα μέσα της και αισθάνθηκε να βαραίνει στους ώμους του το

ιεραποστολικό «δει», το «δει κηρυχθήναι το ευαγγέλιον πάση τη κτίσει». Και έλεγε: «Ουαί μοι εστίν εάν μη ευαγγελίζωμαι» (Α' Κορ. 9,16). Και έτσι «αναστάτωσε» την οικουμένην κηρύσσοντας «βασιλέα έτερον, Ιησούν».

Δεν είναι εύκολο εδώ να παρακολουθήσουμε διεξοδικά τα σημεία αναστάτωσης της ελληνορωμαϊκής κοινωνίας και της επελθούσης μεταμόρφωσης. Γι' αυτό ας επιτραπεί ένα μεγάλο άλμα πολλών αιώνων, με τη διατύπωση του εξής ερωτήματος: Ποιό ρόλο διαδραμάτισε ο Απ. Παύλος στη Θεολογία και στην ελληνική κοινωνία του 20ου αιώνα και στη στροφή της χιλιετίας;

II

Θα ξεκινήσω από ένα σημαντικό σταθμό στα μέσα του 20ου αιώνα που είναι ο Β' παγκόσμιος πόλεμος, γιατί μετά από αυτόν άνθισαν στον τόπο μας ιδιαίτερα τα θεολογικά γράμματα, πράγμα που μαρτυρείται στην εκρηκτική αύξηση της θεολογικής βιβλιογραφίας, ιδιαίτερα μάλιστα στην περιοχή των βιβλικών και πατερικών σπουδών, αλλά και φυσικά όλων των άλλων κλάδων της θεολογικής επιστήμης.

Που οφείλεται αυτή η εντυπωσιακή ανάπτυξη; (α) Τα ερείπια, υλικά και πνευματικά, που επεσώρευσε ο Β' παγκόσμιος πόλεμος, οδήγησαν στην άμεση ανάγκη να αντιμετωπίσει η Εκκλησία και η Θεολογία τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν στους ανθρώπους ξεκινώντας από μια στέρεη βάση, όπως είναι οι βιβλικές και πατερικές πηγές της πίστης. (β) Οι εξειδικευμένες σπουδές των Ελλήνων θεολόγων σε πανεπιστήμια της Ευρώπης και της Αμερικής, όπου δέχτηκαν ποικίλες προκλήσεις, είχαν ως αποτέλεσμα τον επιστημονικό διάλογο μεταξύ της παράδοσης της εκκλησίας και των σύγχρονων επιστημονικών ρευμάτων. Ακόμη και οι αρνητικές προκλήσεις δημιούργησαν γόνιμους προβληματισμούς με θετικά αποτελέσματα. Και (γ) η ίδρυση μιας δεύτερης Θεολογικής Σχολής στην Ελλάδα, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης το 1943 (μετά από αυτήν της Αθήνας το 1837), αύξησε τον αριθμό των θεολόγων στη χώρα μας και συνεπώς και την εκπαίδευση των φοιτητών στην περιοχή της θεολογικής επιστήμης.

Όλοι οι τομείς της θεολογικής επιστήμης προσήλκυσαν την προσοχή των Ελλήνων ερευνητών. Εκείνη όμως η περιοχή που κυριάρχησε στην έρευνα, και ιδιαίτερα την βιβλική έρευνα, είναι η μελέτη των επιστολών του Απ. Παύλου. Εάν το εκφράσω αυτό με στατιστικά δεδομένα, τα οποία στηρίζονται σε προσωπική έρευνα, το 35% της βιβλικής θεολογικής παραγωγής (και ειδικότερα της Καινοδιαθηκής) καλύπτεται από μελέτες που έχουν ως αντικείμενο και περιεχόμενο τις επιστολές και τη Θεολογία του Απ. Παύλου. Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς, που οφείλεται

αυτή η προτίμηση. Μπορούμε να οδηγηθούμε σε κάποια ικανοποιητική απάντηση, εάν λάβουμε υπόψη τα ακόλουθα δεδομένα:

Ο Απόστολος αυτός είναι ως γνωστόν ο ιδρυτής της Εκκλησίας στην Ελλάδα (Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Αθήνα, Κόρινθος, Νικόπολη) και ως εκ τούτου είναι φυσικό να στρέφεται η ελληνική θεολογική έρευνα γύρω από το έργο και τις επιστολές του. Έλλωστε, το 1950 γιορτάστηκε στην Αθήνα η επέτειος των 1900 ετών από την ίδρυση της Εκκλησίας στην Ελλάδα με διάφορες ομιλίες, εκδηλώσεις και την έκδοση Πανυγηρικών τόμων². Έτσι, συν τοις άλλοις δόθηκε και από το επετειακό αυτό γεγονός ένα κίνητρο για ευρύτερη μελέτη του έργου του. Ήδη από το 1925 είχε θεσπίσει ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (1923-1938) την τέλεση Πανηγυρικού Εσπερινού επί του ιερού βράχου του Αρείου Πάγου κατά την εορτή των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, συνέθεσε μάλιστα ο ίδιος και ειδικό Απολυτίκιο για τον Απόστολο Παύλο («Εθνών σε κήρυκα και φωστήρα τρισμέγιστον...»), το οποίο επικράτησε παράλληλα με το γνωστό Απολυτίκιο «Οι των Αποστόλων πρωτόθρονοι...».

Εξ άλλου, η μορφή του Παύλου προβλήθηκε παντοιοτρόπως από τις διάφορες χριστιανικές οργανώσεις, οι οποίες, όσο κι αν δεν είχαν στέρεες θεολογικές βάσεις, όπως συνήθως επικρίνονται, στα μεταπολεμικά χρόνια έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πνευματική ανασυγκρότηση της χώρας.

Τέλος, η ενασχόληση με τις επιστολές της Κ.Δ. γενικότερα δεν παρουσίαζε τα ακανθώδη προβλήματα που αντιμετώπιζε η επιστημονική έρευνα των Ευαγγελίων στη Δύση κατά τις αμέσως μετά τον πόλεμο δεκαετίες και που οι Δυτικοί τα έλυναν με το δικό τους τρόπο τον όχι πάντοτε αποδεκτό από τους Ορθοδόξους.

Για να συνειδητοποιήσει κανείς την έκταση, αλλά και ποιότητα, των Παύλειων σπουδών στο β' μισό του 20ου αιώνα αρκεί να κάνει μια σύγκριση με τις αντίστοιχες σπουδές στο α' μισό του αιώνα, όπως απηχούνται στο βιβλίο του Ν. Λούβαρι, Εισαγωγή εις τας περί Παύλον σπουδάς, 1η έκδοση 1919, 2η έκδοση 1960. Στον Πρόλογο της 1ης έκδοσης, αφού παραθέτει τη γνώμη του διακεκριμένου γερμανού φιλολόγου Wilamowitz «ότι τρεις άνδρες δύνανται να εξάρωσι και ενισχύσωσι ο,τι πλείστον το φρόνημα των ανθρώπων ο Πλάτων, ο Γκαίτε και ο Παύλος», προλαμβάνει ο Ν. Λούβαρις την δικαιολογημένη έκπληξη του Έλληνα αναγνώστη για τη φράση αυτή, δεδομένου ότι ο Έλληνας δεν γνωρίζει ως ώφειλε τον Παύλο. Τούτο το αποδίδει στο ο,τι η «θρησκευτική ημών αγωγή είναι πάντα πλημμελής» και συνεχίζει: «ούτω και του μεγάλου αποστόλου γνώσιν τινα κεκτήμεθα μόνον δια των επ' εκκλησίας αναγινωσκομένων περικοπών εκ των επιστολών αυτού». Αυτά λοιπόν το 1919.

Η κατάσταση όμως άλλαξε δραματικά στη δεύτερη πεντηκονταετία του αιώνα, ειδικά στις Παύλειες σπουδές.

III

Και τώρα προβάλλει ένα λεπτό και δύσκολο ερώτημα: Η έκρηξη αυτή των Παύλειων επιστημονικών σπουδών είχε και την ανάλογη επίδραση στη Νεοελληνική κοινωνία; Εκ πρώτης όψεως η απάντηση δεν φαίνεται να είναι απαλλαγμένη από κάποιες απαισιόδοξες διαπιστώσεις. Διότι: Ο Απ. Παύλος, που κυριάρχησε στις θεολογικές σπουδές δεν φαίνεται να επέδρασε ιδιαίτερα εντυπωσιακά στην Νεοελληνική κοινωνία. Αγιογραφικές φράσεις στη γλώσσα του λαού, που έγιναν παροιμιώδεις ή χρησιμοποιούνται αυθόρμητα στην καθημερινή του ομιλία, προέρχονται συνήθως από τα Ευαγγέλια, ιδίως από αυτά που διαβάζονται στη θεία λατρεία και ακόμη ειδικότερα την Μ. Εβδομάδα, όχι όμως ιδιαίτερα από τον Απ. Παύλο. Βέβαια έχει επισημανθεί η χρήση Παύλειων εκφράσεων από τον ελληνικό λαό⁵, αλλά είναι αισθητά πιο περιορισμένη σε σύγκριση με την καθημερινή χρήση εκφράσεων από τα Ευαγγέλια⁶. Ακόμη και η θεολογική, σε βαπτισματική συνάφεια, φράση του Παύλου «ο αποθανών δεδικαίωται από της αμαρτίας» (Ρωμ. 6, 7), που δηλώνει την απαλλαγή από τη δύναμη της αμαρτίας του ανθρώπου που πέθανε με τον Χριστό κατά το βάπτισμα σύμφωνα άλλωστε και με τη γενική αρχή ότι ο πεθαμένος δεν μπορεί πια να αμαρτήσει, χρησιμοποιείται από το λαό τελείως παρερμηνευμένη, για να δηλώσει την απαλλαγή του πεθαμένου στις συνειδήσεις των συγγενών και φίλων από κατηγορίες για κάποια παραστρατήματα για τα οποία δεν πρέπει πλέον να κακολογείται. Φαίνεται ότι η υψηλή θεολογική σκέψη του Απ. Παύλου που κίνησε τον κάλαμο των πατέρων της εκκλησίας και ενέπνευσε τους θεολόγους δια μέσου των αιώνων δεν συγκίνησε την λαϊκή ευσέβεια, στην οποία επέδρασαν περισσότερο λαϊκοί άγιοι με μεγάλη θαυματουργική δραστηριότητα, η οποία αγγίζει ως γνωστόν περισσότερο τη λαϊκή ψυχή από ο,τι η υψιπετής θεολογική σκέψη.

Μια ακόμη αιτία αναχαίτισης του Παύλειου λόγου από την εξάπλωσή του στην ελληνική κοινωνία μπορεί να αναζητηθεί στις αιτιάσεις ορισμένων δήθεν προοδευτικών διανοητών, οι οποίοι με επιπόλαια και επιστημονικά αθεμελίωτα δημοσιεύματα διαβάλλουν συχνά τον Παύλο ως μισογύνη, λησμονώντας ότι ο Παύλος είναι αυτός που διακήρυξε το επαναστατικό για την εποχή του «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην, ουκ ένι δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ένι άρσεν και θήλυ: πάντες γαρ υμείς εις εστε εν Χριστώ Ιησού» (Γαλ. 3, 28) και πολλά άλλα παρόμοια.

Καθώς αρχίσαμε προηγουμένως να θίγουμε το θέμα της επίδρασης του Παύλου

στην νεοελληνική κοινωνία, χρησιμοποιήσαμε την έκφραση «εκ πρώτης όψεως» και καταγράψαμε μια πραγματικότητα όπως εμπίπτει στην παρατήρησή μας «με μια πρώτη ματιά». Αν προσπαθήσουμε τώρα να εισχωρήσουμε λίγο βαθύτερα στη Νεοελληνική πραγματικότητα, θα διαπιστώσουμε ότι υφίστανται κάποιες βασικές προϋποθέσεις που επιτρέπουν να ανιχνεύσουμε την Παύλεια παρουσία άλλοτε ίσως λανθάνουσα και άλλοτε περισσότερο εμφανή. Την προσπάθεια αυτή ενισχύουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

1. Πέρα από τις επιστολές του Απ. Παύλου προς τις εκκλησίες των ελληνικών πόλεων Φιλίππων, Θεσσαλονίκης και Κορίνθου, που η διαφύλαξή τους, πριν από την έντυπη έκδοσή τους, εξασφαλίσθηκε σε χιλιάδες χειρογράφων σε βιβλιοθήκες της χώρας από την Εθνική Αθηνών μέχρι και τις μικρές τοπικές βιβλιοθήκες (με ενδεχομένως ακαταλογογράφητα ακόμη χειρόγραφα) και με αποκορύφωμα τις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους, πέρα από τους ιερούς ναούς στο όνομα του Απ. Παύλου, τα παρεκκλήσια και τις πολυάριθμες βυζαντινές εικόνες, θέλω να παρουσιάσω εδώ με συντομία, η μάλλον απλώς να μνημονεύσω τις άπειρες και εν πολλοίς ακατάγραφες ακόμη τοπικές παραδόσεις για τον Απ. Παύλο, μερικές εκ των οποίων είναι οι ακόλουθες.

Ο συνοικισμός του Αγίου Παύλου στα ΒΑ της Θεσσαλονίκης ασφαλώς συνδέεται τοπογραφικά με το πέρασμα του Απ. Παύλου, δεδομένου ότι στην ίδια περιοχή η πλησίον αυτής υπάρχουν τοποθεσίες συνδεδεμένες από την προφορική παράδοση με τον Απ. Παύλο, όπως π.χ. το νότιο παρεκκλήσι της Ι. Μονής Βλατάδων, το αφιερωμένο στον Απ. Παύλο σ' ανάμνηση, κατά την παράδοση, του κηρύγματός του εκεί η, όπερ πιθανότερο, του περάσματός του από εκεί κατά τη φυγάδευσή του για τη Βέροια, η πηγή εκεί κοντά όπου σταμάτησε για να δροσιστεί και από τότε είναι γνωστή ως αγίασμα του Απ. Παύλου, που βρίσκεται στο κτήμα της Φιλοπτώχου αδελφότητας κοντά στο ναύδριο του Απ. Παύλου και στον μεγάλο ναό επ' ονόματί του, ο οποίος σήμερα υψώνεται εκεί πλησίον στους πρόποδες του Κέδρηνου λόφου..

Μνήμες Παύλου απηχούνται και σε πολλά άλλα μέρη της Ελλάδας. Από την Ιερισσό, τη Νέα Φώκεια και τη Σιθωνία Χαλκιδικής, όπου περνώντας ο Παύλος λέγεται ότι χάραξε με το σπαθί του τα βράχια (τοποθεσία «Σπαθιές»), η το βουνό Αϊ-Παύλος κοντά στη Νικήτη, στο οποίο ο Απόστολος του Χριστού διψασμένος χτύπησε με το σπαθί του, ως άλλος Μωϋσής, ένα βράχο μέσα από τον οποίο ανάβλυσε άφθονο νερό που εξακολουθεί και σήμερα να τρέχει, μέχρι την Κρήτη, την Κύπρο και την Κεφαλονιά, στην οποία ύστερα από την πρόσφατη θεωρία ενός γερμανού γεωγράφου ότι αυτή είναι η Μελίτη των Πράξεων (κεφ. 27-28), στην οποία έγινε το ναυάγιο⁹, έρχονται στην επιφάνεια τοπωνύμια συνδεδεμένα με τον Απ. Παύλο.

Όλες αυτές και πολλές άλλες παραδόσεις μαρτυρούν ότι η ελληνική λαϊκή ψυχή κρατάει στη μνήμη της ζωντανό το πέρασμα του Απ. Παύλου και η μνήμη της αυτή αποτυπώνεται σε τοποθεσίες, σε διηγήσεις, η σε άλλες εκφάνσεις που δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι άσχετες η ανεξάρτητες από την ευσέβεια του ελληνικού λαού.

«Είμαστε ένας λαός», έλεγε ο Σεφέρης το 1964 κατά την τελετή της αναγόρευσής του σε επίτιμο Διδάκτορα από τη Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ., «με παλικάρισμα ψυχή, που κράτησε τα βαθιά κοιτάσματα της μνήμης του σε καιρούς ακμής και σε αιώνες διωγμών και άδειων λόγων. Τώρα που ο τριγυρινός μας κόσμος μοιάζει να θέλει να μας κάνει τρόφιμους ενός οικουμενικού πανδοχείου, θα την απαρνηθούμε άραγε αυτή τη μνήμη; Θα το παραδεχτούμε τάχα να γίνουμε απόκληροι; Δε γυρεύω μήτε το σταμάτημα, μήτε το γύρισμα προς τα πίσω, γυρεύω το νου, την ευαισθησία και το κουράγιο των ανθρώπων που προχωρούν εμπρός.

2. Το κήρυγμα του Απ. Παύλου μέσα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία ήταν, όπως ήδη το επισημάναμε, κήρυγμα ελευθερίας αλλά παράλληλα και κήρυγμα ευθύνης. Όταν όμως η ελευθερία δεν βιώνεται μαζί με την ευθύνη από το ίδιο πρόσωπο, έχει κόστος οδυνηρό τόσο σε επί μέρους ανθρώπινες περιπτώσεις όσο και σε κοινωνικά σύνολα. Η κοινωνία της εποχής μας έχει να παρουσιάσει πολλά παθολογικά συμπτώματα, με κυριότερο το πλεόνασμα ελευθερίας που συνοδεύεται δυστυχώς από έλλειμμα ευθύνης. Ποιός όμως μπορεί να υποστηρίξει σοβαρά ότι δεν υπάρχουν υπεύθυνοι πυρήνες που γύρω τους εκπέμπεται ζωή αγάπης και ελευθερίας, αγάπης που απορρέει εκ «του αγαπήσαντος ημάς και παραδόντος εαυτόν υπέρ ημών» (Γαλ. 2, 20), και ελευθερίας, «η ημάς Χριστός ηλευθέρωσεν»; (Γαλ. 5, 1). Ποιός μπορεί να αρνηθεί ότι ο καρπός αυτός της ελευθερίας του πνεύματος του Θεού δεν προέρχεται από το σπόρο που προφορικά και γραπτά έσπειρε ο Παύλος στον ελληνικό κόσμο;

3. Όσο βαθύτερα ερευνά κανείς την Νεοελληνική κοινωνία τόσο διαπιστώνει, αν

και όχι στην επιφανειακή σφαίρα της καθημερινής ομιλίας αλλά στις ουσιαστικές ανθρώπινες και κοινωνικές σχέσεις, την πνοή του Παύλειου θεολογικού μηνύματος. Η στράτευση του πιστού στα κοινωνικά δρώμενα, η συμμετοχή του ως ηγετικού ή απλού μέλους της εκκλησίας σε έργα αναμόρφωσης της κοινωνίας, ο κριτικός λόγος του, ιδίως των εκκλησιαστικών ηγετών, για ο,τι συμβαίνει γύρω μας αλλά και η έμπρακτη συμπεριφορά δεν είναι παρά η εφαρμογή των Παύλειων κοινωνικών προτροπών διαχρονικά από τον πρώτο αιώνα μέχρι σήμερα. Τη στιγμή που οι Στωϊκοί, Επικούρειοι, και Κυνικοί ρήτορες της εποχής του πρότειναν την απραξία και αδιαφορία σε εφαρμογή του γνωστού slogan «λάβε βιώσας», ο Παύλος χωρίς να χάσει από μπροστά του σε εσχατολογικό όραμα προτρέπει τους χριστιανούς σε έμπρακτη «φιλαδελφία», και δη προς πάντας, σε ενεργό συμμετοχή των χριστιανών στα κοινωνικά δρώμενα, στις ανάγκες των αδελφών αλλά και όλων των ανθρώπων, διαφοροποιούμενος σαφώς από τις αντίθετες παροτρύνσεις ρητόρων και φιλοσόφων της εποχής του και επισημαίνοντας το γνωστό σε όλους «ει τις ου θέλει εργάζεσθαι μηδέ εσθιέτω» (Β Θεσ. 3, 10).

Το όραμα του Παύλου δεν περιορίζεται στους αδελφούς μιας κοινότητας αλλά έχει οικουμενικές διαστάσεις. Το «πάντοτε το αγαθόν διώκεται και εις αλλήλους και εις πάντας» (Α' Θεσ. 5, 15) είναι χαρακτηριστικό των προτροπών του όχι μόνο στις δύο προς Θεσσαλονικείς αλλά και σε όλες τις επιστολές του. Η οικουμενικότητα του κηρύγματός του, όχι μόνο στο θεολογικό επίπεδο της σωτηρίας Ιουδαίων και εθνικών αλλά και στο πρακτικό επίπεδο της προς πάντας «φιλαδελφίας» σε μια εποχή όπως η σημερινή, εποχή παγκοσμιοποίησης με τα θετικά αλλά και τα αρνητικά της σημεία που έχουν επισημανθεί, ιδίως τα δεύτερα, από Ορθόδοξους εκκλησιαστικούς ηγέτες και από επιστήμονες θεολόγους αποτελεί την ουσιώδη συμβολή του Παύλειου λόγου, διαχρονικά αλλά και συγχρονικά, στην κοινωνία της εποχής μας.

Κατά τη στροφή της 2ης χιλιετίας προς την 3η πρέπει να ομολογήσουμε ότι, αν ο Παύλειος λόγος δεν βιώθηκε ακόμη σε όλες τις πτυχές του, η δουλειά που μένει μπροστά μας, ιδίως στις νέες γενιές των θεολόγων και των λοιπών επιστημόνων είναι αυτονόητα πολλή. «Ένα το χελιδόνι και η άνοιξη ακριβή. Για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή».

Η σφραγίδα της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης φέρει εγγεγραμμένη την μορφή του Απ. Παύλου και γύρω από αυτήν την προτροπή του προς τους Θεσσαλονικείς «Το Πνεύμα μη σβέννυτε» (Α Θεσ. 5, 19).

Η κοινωνία της πόλης αυτής διαχρονικά επέδειξε αντοχή στις ιστορικές δοκιμασίες της, τις αλώσεις και τους πολέμους κι αν όχι στο σύνολό της

τουλάχιστο δυναμικά σ' ένα μεγάλο μέρος της έδειξε πιστότητα στην παραπάνω προτροπή του Απ. Παύλου. Ο Θεσσαλονικός κληρικός Ιωάννης Καμενιάτης στο Χρονικό του για την άλωση της Θεσσαλονίκης κατά το 904 μ.Χ. γράφει: «Ημείς, πατρίδος εσμέν Θεσσαλονίκης... πόλεως μεγάλης και πρώτης των Μακεδόνων... περιφανεστέρας δε την ευσέβειαν, ην εξ αρχής εδέξατο και δεξαμένη μέχρι του νυν διεσώσατο. Αυτόν γαρ αυχεί Θεσσαλονίκη τον Παύλον έχειν της ευσεβείας διδάσκαλον, ...εν δε τούτο πρώτον και ιδιαίτατον διεδείκνυτο, το ορθόδοξον αυτήν και είναι και ονομάζεσθαι και τούτω μάλλον ήπερ τοις άλλοις σεμνύνεσθαι».

Ύστερα από τα όσα είπαμε προηγουμένως, που δεν αποτελούν ασφαλώς κοινωνιολογική μελέτη αλλ' απλές σκέψεις ενός βιβλικού θεολόγου, πιστεύουμε ότι τα όσα λέγει ο κληρικός Ιωάννης Καμενιάτης για τους Θεσσαλονικείς του τέλους της 1ης χιλιετίας ισχύουν γενικώς και για τους Έλληνες του τέλους της 2ης, που σεμνύονται «τον Παύλον έχειν της ευσεβείας διδάσκαλον», ισχύουν δε όχι μόνο ως πολύτιμη κληρονομιά του παρελθόντος αλλά κυρίως και κατεξοχήν ως επιτακτικό χρέος για το παρόν και το μέλλον.

<http://bit.ly/1aj1hsK>